ELŐSZÓ

Napjaink egyik legfontosabb kihívása az élelmiszergazdaság átalakulása. Olyan kihívás, amely nem csupán a termelést vagy a fogyasztást érinti, hanem – kisebb vagy nagyobb mértékben – a társadalom működésének egészét. Különösen így van az olyan félperiferikus helyzetű vidéki térségekben, mint a Székelyföld, ahol a lakosság úgynevezett agrárérintettsége (a termőföld tulajdonlás, állattartás, élelmiszertermelés valamilyen formája) meghaladja az ötven százalékot, a rurális települések többségében pedig az agrárérintettség majdnem teljeskörű. Az ilyen jellegű vidéki térségek jellemző vonása az, hogy az agrárjellegű tevékenység sok szálon, sokféle formában integrálódik az adott vidéki társadalom működésébe, ez az ágazat tág teret ad az önfoglalkoztatásnak, a saját fogyasztási igényekre való ráfelelésnek, a térségi adottságok hasznosításának, a helyi identitás erősítésének, a helyi vagy térségi marketingnek.

Az élelmiszergazdaság átalakulását több tényező is szorgalmazza, többek között a digitalizáció fokozódó térnyerése, a termelési technológiák változása, a környezetvédelmi kihívások sokasága, az egészséges élelmiszerek iránti társadalmi igény erősödése, az élelmiszerek iránti igény növekedése, az élelmiszerellátás biztosításának kérdése. Az átalakulás nagyléptékű változási folyamatokkal is jár, amelyek elsősorban az üzemszerűen működő nagy gazdaságokat és termék feldolgozókat érintik. Ilyen innováció például a precíziós gazdálkodás térnyerése, az elektronikus kereskedelem, a nagy minőségbiztosítási rendszerekhez való kapcsolódás, a különféle szakmai szolgáltatások igénybevétele, a termékpályák kialakítása.

Napirenden van azonban olyan változási folyamat is, amely az élelmiszergazdaság minden szereplőjét érintheti. Ez a folyamat az adatközpontú szemlélet és gyakorlat előtérbe kerülése, egyszerűbben fogalmazva az adat fogalmának, tartalmának nagyon lényeges funkcióváltása. Az adat napjainkban már nem csak statisztikai tényező, hanem – egyre növekvő mértékben – termelési, gazdasági erőforrás. Tágabb értelemben nyilván társadalmi, közösségi erőforrás is. Amennyiben egy vidéki térség a saját adottságai és igényei alapján meg tudja tervezni és ki tudja

alakítani az adatgazdálkodás rendszerét és gyakorlatát, akkor olyan saját gazdasági erőforrásra tesz szert, amely nem csupán jelentős mértékben kibővíti, gazdagítja a már rendelkezésére álló természeti, gazdasági, személyi erőforrásait, hanem megnöveli azok hasznosításának mértékét is. Az adatgazdaság azonban – eltérően egy sor más modernizációs, innovációs lehetőségtől – nem csupán esély, hanem kihívás, fejlesztési kényszer is. Ha egy térség nem alakítja ki a saját adatgazdálkodás rendszerét és gyakorlatát, akkor nem csupán további erőforrásoktól esik el, hanem azzal is számolnia kell, hogy a térség az értékesítési, szolgáltatási hálózatokból véglegesen kiesik, gyakorlatilag elszigetelődik.

A székelyföldi térség a sokszínű, sokszereplős agrárszegmenssel jellemezhető vidéki térségek körébe tartozik. Sajátos társadalmi, gazdasági, természeti adottságokkal rendelkezik, elvben kísérletet tehet arra, hogy a maga számára hosszú távon olyan adatalapú mezőgazdasági ökoszisztémát alakítson ki, amely a térség adottságaira és igényeire épül, miközben lehetőséget kínál a nagyobb rendszerekbe való részleges integrálódásra is. Tekintettel arra, hogy az adatgazdaság térnyerése még viszonylag új folyamat, azzal a változattal is érdemes számot vetni, hogy lehetne-e a változás elébe menni, a kihívásból térségi léptékben versenyelőnyt kovácsolni?

Kiindulópontként számolni kell azzal is, hogy ebben a térségben az adat ma még nem társadalmi, gazdasági erőforrás, hanem sokkal inkább intézményi hatalomhoz kötődő olyan statisztikai entitás, amely – a közvélemény megítélése szerint – kevesek számára, vagy csak nehezen hozzáférhető, és amelyhez ugyanakkor – ha nyílvánosságra kerül – széleskörű, erőteljes társadalmi bizalmatlanság társul. Az adat társadalmi funkciójának megváltozása – erre talán elsősorban az agráriumban lehet esély – nem egyszerű és nem rövid távú folyamat. Ehhez – az adatgazdaságban rejlő kihívások és fejlesztési lehetőségek ismertetése mellett – a térségi élelmiszergazdaság szakmai szereplőinek széleskörű és alapos helyzetértelmezésére van szükség. A jelen kötetben közzétett interjúsorozat csupán bevezetés ehhez a munkához.

Tanulmánykötetünk anyagai egy sor olyan szempontot ismertetnek, amelyek kiindulópontot, vitaalapot képezhetnek az ezzel a témával való foglalkozáshoz. A tanulmányokban, interjúkban, ismertető anyagokban tárgyalt témák elsősorban felvetések, továbbgondolásra, kifejtésre váró tematizációk, amelyeknek körét értelemszerűen még tovább kell bővíteni. Az európai szakpolitikákat szemléző szövegrészletekkel a térségi szemléletváltás szükségességére szeretnénk felhívni a

figyelmet. Az ilyen jellegű szakmai anyagok szélesebb körű térségi ismerete nélkül minden bizonnyal nehéz lenne áthidalni azt a távolságot, amely az adatfogalom és adatgazdaság értelmezésében a mai térségi rutinok és a távlati európai léptékű elgondolások között feszül. Az innovatív projektek vázlatos ismertetésével pedig arra kívántunk példákat nyújtani, hogy az innovációra nyitott térségi agrárszereplők számára – a személyes tapasztalatszerzés jól bevált gyakorlata mellett – a digitális tér rendkívül gazdag kínálata is a tudásszerzés és a kapcsolatépítés terepeként működhet.

A kötet szerkesztői ezúton is köszönik azoknak a szakembereknek a közreműködését, akik szakmai tapasztalataikkal, véleményükkel hozzájárultak az élelmiszergazdaság térségi problémakörének ebben a tanulmánykötetben összefoglalt átgondolásához. Bízunk benne, hogy a Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány által egy évtizede indított kutatássorozat kilencedik kiadványként olyan témára irányítjuk rá a figyelmet, amely a következő időszakban a térségi agrárinnovációs folyamatok meghatározó összetevője lesz.

Csíkszereda, 2022. május

A szerkesztők